

Norvegijos savivaldos sistema

Dr. Saulius NEFAS,

Mykolo Romerio universitetas,

Linus URMANAVIČIUS

Druskininkų savivaldybės administracijos direktorius

Savivaldos organizavimas demokratinėse valstybėse turi ilgą metę ir gana savitą tradiciją. Lietuvos politikai ir praėjus dvidešimčiai metų po nepriklausomybės atkūrimo svarsto, kokia savivaldos sistema tinkamesnė Lietuvai. Deja, svarstymai dažnai baigiasi dairymusi, kaip yra kitose valstybėse, o ne sisteminė savo savivaldos analizė. Šiuolaikinėje vadyboje kitų mėgdžiojimas nelaikomas pačiu geriausiu problemų sprendimo būdu. Bet žinoti, kokios tendencijos kitose šalyse – būtina.

Šiuo straipsniu pradėdame ciklą pasakojimų apie Norvegijos savivaldą, su kuria susipažinti turėjo galimybę Lietuvos savivaldybių merai, administracijų vadovai ir darbuotojai, seniūnai vizitų metu, kurie vyko Kauno technologijos universiteto Savivaldos mokymo centrui įgyvendinant „Norway grants“ paprojektą.

Valdymo lygmenys šalyje, kurios plotas 324 tūkst. kv. km.

Šalies vyriausybė

Stortingas 169 atstovai	Vyriausybė 18 ministerijų	Teismas
----------------------------	------------------------------	---------

Regioninis valst. lygmuo (administracija)

Apskričių valdytojai (19)	Vyriausybinės agentūros (apie 60)
------------------------------	--------------------------------------

Vietinė/regioninė valdžia (renkama)

Savivaldybės 430	Apskričių administracija 19
------------------	--------------------------------

Savivaldybių funkcijos yra: ikimokyklinis vaikų ugdymas, pradinio ir pagrindinio mokslo organizavimas, pirminė sveikatos priežiūra, socialinis aprūpinimas, techninės tarnybos (vanduo, kanalizacija, atliekos), kultūra ir sportas, maldos namų kaip architektūros paminklų priežiūra, vietos kelių ir uostų priežiūra, vietinis planavimas ir žemės panaudojimas. Įgyvendinant šias įstatymo jiems suteiktas funkcijas, norvegai žiūri į jas kaip į paslaugas, kurių teikimo kokybė aktuali gyventojams. Todėl politikai, svarstydami, pavyzdžiui, finansų paskirstymą, būtinai vertina, kaip nuo to priklausys gaunamų paslaugų kokybė. Todėl ir mažiausia savivaldybė Utsira (214 gyv.), ir didžiausia Oslo (575 tūkst. gyv.) atlieka vienodas funkcijas, nes jas atliekant teikiamos gyventojams reikalingos paslaugos.

Pagrindinės savivaldybių pajamos

Jas sudaro: vietiniai mokesčiai (apie 40 proc.), bendros dotacijos (apie 30 proc.), skiriamos subsidijos (apie 15 proc.), rinkliavos (apie 5 proc.), kompensacija už PVM (apie 5 proc.), kiti (5 proc.). Pastaruoju metu Lietuvoje diskusijas kelia nekilnojamojo turto mokestis, vadinamas savivaldybių mokesčiu. Norvegijoje jis yra ir bendrame savivaldybių

biudžete sudaro apie 5 proc., bet ar jį įvesti ir kokį, sprendžia pačios savivaldybių tarybos. Savivaldiškumo principas demonstruojamas ir kitais finansų skyrimo atvejais. Pavyzdžiui, savivaldybės finansavimas ir imigrantai. Centrinės valdžios yra nustatyta, kiek savivaldybės turi priimti imigrantų, bet jeigu tam tikroje savivaldybėje apsigyventi norinčių imigrantų yra daugiau nei kvota, sprendimą priima savivaldybės taryba. Tokiu atveju skiriamas papildomas finansavimas (ypač jei imigrantai yra kvalifikuoti).

Tarybos veikla

Askimo savivaldybėje, kurioje lankėmės, renkami atstovai į tarybą tik iš partijų sąrašų. Rinkimus organizuoja meras ir taryba, o balsuoti galima pradėti 2 mėn. prieš nustatytą rinkimų datą – atėjus į savivaldybę paslaugų centre gauni biuletenį.

Norvegai pabrėžia, kad pagrindiniai tarybos darbo principai yra: valdybos, komitetų ir tarybos darbo viešumas ir dialogas su padalinių vadovais, paslaugų vartotojų grupėmis, piliečiais.

Kaip sako patys norvegai, darbas savivaldybių tarybose yra hobis. Todėl posėdžiai vyksta po darbo valandų. Tą dieną, kai vyko stebimas posėdis Askimo savivaldybėje, buvo svarstomi tokie klausimai: ankstesnio posėdžio protokolo pasirašymas, informacijos iš apskrities išklausymas, namo neigaliesiems statyba, informacinės įmonės, kurios steigėjos yra šešios savivaldybės, strateginio plano tvirtinimas, kontrolės komisijos ataskaita, vaikų priežiūra savaitgaliais, dėl šešių papildomų imigrantų priėmimo ir dėl individualios statybos detaliojo plano patvirtinimo.

Tarybos posėdžio, kuris yra viešas (visada dalyvauja dešimtys piliečių), metu klausimus pristato tik politikai ir gali kalbėti tik administracijos direktorius. Pastarasis renkamas konkurso būdu ir, patvirtintas tarybos, veikia savarankiškai. Aplankytoje Askimo savivaldybėje konkursą laimėjo moteris iš Oslo. Ji vykdo administracijos padalinių struktūrinę reformą ir supažindino su ja tarybą. Nors reforma daug kam nepatiko, bet jie negali prieštarauti, nes ji atitinka vieną iš tikslų, dėl kurių susitarė rinkimų metu – mažinti administravimo išlaidas nebloginant paslaugų kokybės.

Pamąstymui

Remdamiesi ilgalaikę tradicija, norvegai kartais atlieka tam tikrus pakeitimus valdymo srityje – t. y. prisitaiko prie gyvenamojo meto iššūkių. Vienas iš tokių pastarojo meto pavyzdžių būtų merų rinkimo tvarka. Nors pagal gyventojų skaičių (4,8 mln., 13,8 gyventojų viename kv. km) esame labai panašūs, bet nebuvo mėginama visoje Norvegijoje padaryti vienodai (ko taip nori Lietuvos politikai, ieškantys bendro savivaldos modelio), o buvo leista (tai taip pat savivaldiškumo principo įgyvendinimo pavyzdys) pačioms savivaldybėms apsispręsti. Paaikškėjo, kad, atlikus eksperimentą, dalis savivaldybių jau atsisako tiesioginių merų rinkimų, grįžta prie ankstesnės tvarkos. □